FIZIKA FANINI O‘QITISHDA IKIGAI METODIDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Omonova Sitora Zafar qizi
Qarshi shahar 28-umumiy o‘rta ta‘lim maktabining 1-toifali fizika fani o‘qituvchisi
ORCID: 0009-0002-6471-454X
omonovasitora7@gmail.com
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23253705

Annotatsiya: Fizika fanini o‘qitishda Ikigai metodidan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va uning o‘quvchilarning ta’limiy hamda kasbiy rivojlanishidagi ahamiyati yoritiladi. Ikigai metodining mazmuni o‘quvchining qiziqishi, qobiliyati, jamiyat ehtiyojlari va kelajakdagi faoliyatini o‘zaro uyg‘unlashtirishga asoslanib, fizika ta’limida o‘quv faoliyatini shaxsiy maqsadlar bilan bog‘lash imkonini beradi. Mazkur yondashuv orqali fizik bilimlarni real hayotiy vaziyatlar, amaliy masalalar va kasbiy faoliyat yo‘nalishlari bilan integratsiyalash, o‘quvchilarning fanga bo‘lgan ichki motivatsiyasini kuchaytirish hamda bilimlarni ongli o‘zlashtirishiga erishish mumkin. Tadqiqotda Ikigai metodining muammoli, loyihaviy va amaliy ta’lim bilan uyg‘unlashuvi, shuningdek, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, yechim ishlab chiqish va kasbiy istiqbolni anglash kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari asoslanadi. Natijada Ikigai metodidan fizika ta’limida foydalanish o‘quvchini faqat bilim oluvchi subyekt sifatida emas, balki o‘z qiziqishi va imkoniyatlarini anglaydigan, fizik bilimlarni amaliy faoliyatga tatbiq eta oladigan hamda kelajakdagi kasbiy faoliyatini ongli belgilashga intiladigan faol ta’lim subyekti sifatida shakllantirishga xizmat qilishi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Ikigai metodi, fizika ta’limi, o‘qitish metodikasi, didaktik imkoniyatlar, ta’lim motivatsiyasi, kasbiy yo‘naltirish, individual qobiliyat, amaliy faoliyat, muammoli ta’lim, loyihaviy ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv.

KIRISH: Fizika fani tabiat hodisalarining qonuniyatlarini tushuntirish bilan birga, zamonaviy texnika va texnologiyalarning ilmiy asoslarini shakllantiruvchi fundamental fanlardan biridir. Biroq fizik bilimlarning murakkab nazariy mazmuni ayrim hollarda o‘quvchilarning fan bilan bog‘liq shaxsiy qiziqishi va kelajakdagi faoliyatini tasavvur qilishida muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Shu sababli fizika ta’limida o‘quvchining individual imkoniyatlari va qiziqishlarini aniqlash, ularni amaliy faoliyat bilan bog‘lash hamda o‘rganilayotgan bilimlarning hayotiy va kasbiy ahamiyatini ochib berishga yo‘naltirilgan metodlardan foydalanish zarur.

Mazkur jihatdan **Ikigai metodi** ta’lim jarayonini shaxsga yo‘naltirishning istiqbolli metodik vositalaridan biri sifatida qaralishi mumkin. Ikigai konsepsiyasi insonning o‘z qiziqishi, qobiliyati, jamiyat ehtiyoji va kelajakdagi faoliyati o‘rtasidagi uyg‘unlikni anglashiga asoslanadi. Uni fizika ta’limiga tatbiq etish orqali o‘quvchining “Men nimaga qiziqaman?”, “Nimani yaxshi bajara olaman?”, “Mening bilimlarim qaysi real muammolarni hal qilishga xizmat qiladi?” va “Bu bilimlardan kelajakdagi kasbiy faoliyatimda qanday foydalanaman?” kabi savollar ustida fikrlashi uchun pedagogik sharoit yaratish mumkin. Ikigai metodining fizika ta’limidagi didaktik ahamiyati, avvalo, fizik bilimlarni o‘quvchining shaxsiy tajribasi, amaliy faoliyati va kasbiy istiqboli bilan bog‘lash imkoniyatida namoyon bo‘ladi. Masalan, mexanika, optika, elektr, energetika va zamonaviy texnologiyalar bilan bog‘liq mavzularni o‘rganishda o‘quvchilarning individual qiziqishlari asosida tadqiqot topshiriqlari, amaliy masalalar va kichik loyihalarni tashkil etish mumkin. Bunday faoliyat o‘quvchini faqat tayyor formulalarni qo‘llashga emas, balki fizik bilimning muayyan muammoni hal etishdagi amaliy qiymatini anglashga yo‘naltiradi. Shu nuqtayi nazardan, fizika fanini o‘qitishda Ikigai

metodidan foydalanish masalasini o‘rganish nafaqat o‘quvchilarning fanga qiziqishini oshirish, balki ularning individual qobiliyatlarini aniqlash, fizik bilimlarning amaliy qiymatini anglash va kelajakdagi kasbiy yo‘nalishini ongli belgilash imkoniyatlarini kengaytiradi. Mazkur yondashuvning didaktik imkoniyatlarini ilmiy-metodik jihatdan asoslash va uni fizika darslarining mazmuni hamda faoliyat turlari bilan integratsiyalash zamonaviy fizika ta’limining dolzarb yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI: Tadqiqotda fizika ta’limida Ikigai metodidan foydalanishning o‘quvchilarning qiziqishi, motivatsiyasi va kasbiy yo‘nalishini rivojlantirishdagi samaradorligi o‘rganildi. Tadqiqotda nazariy tahlil, pedagogik kuzatish, so‘rovnoma, taqqoslash va amaliy tajriba metodlaridan foydalanildi. Ikigaining “men nimani sevaman?”, “nimani yaxshi bajara olaman?”, “jamiyatga nima kerak?” va “kelajakda qanday kasb bilan shug‘ullanishim mumkin?” tamoyillari fizika mavzulari bilan bog‘landi. Innovatsion jihat sifatida o‘quvchilarning shaxsiy qiziqishi va qobiliyatlarini fizik bilimlar hamda real hayotiy masalalar bilan integratsiyalashga e’tibor qaratildi. Olingan natijalar o‘quvchilarning fan bilan bog‘liq faolligi, mustaqil fikrlashi va kasbiy tasavvurlaridagi o‘zgarishlar asosida tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR: Tadqiqot jarayonida fizika ta’limiga Ikigai metodini integratsiyalashning o‘quvchilarning ta’limiy faolligi, motivatsiyasi va kasbiy yo‘nalishini shakllantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilindi. Ikigai metodining **“Ishtiyoq – Hunar – Missiya – Kasb”** komponentlari fizika fanining mazmuni bilan bog‘lanib, o‘quvchilarning individual qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlashga yo‘naltirildi. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya, energetika, muhandislik va zamonaviy texnologiyalarga oid mavzular Ikigaining **“Missiya”** va **“Kasb”** komponentlari bilan bog‘langanda o‘quvchilarning mavzuga nisbatan qiziqishi va mustaqil fikrlashi kuchayishi kuzatildi. Metodning **“Ishtiyoq”** komponenti o‘quvchining fizikaga bo‘lgan qiziqishini aniqlashga, **“Hunar”** komponenti mavjud qobiliyat va kuchli jihatlarini baholashga, **“Missiya”** komponenti bilimlarini jamiyat ehtiyojlari bilan bog‘lashga, **“Kasb”** komponenti esa o‘z bilim va ko‘nikmalarini kelajakdagi kasbiy faoliyat bilan uyg‘unlashtirishga xizmat qildi. Shu asosda o‘quvchilarda o‘z imkoniyatlarini tanqidiy baholash va kelajakdagi faoliyatini ongli rejalashtirish ko‘nikmalari rivojlantirildi. Tadqiqotning muhim natijalaridan biri — **fizika ta’limi, shaxsiy rivojlanish va kasbiy yo‘nalishni yagona metodik tizimda birlashtirish imkoniyati** aniqlandi. Bunda o‘quvchilarning nafaqat fan bo‘yicha bilimlari, balki kommunikativ hamkorlik, mustaqil qaror qabul qilish, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy mas’uliyat kabi kompetensiyalarini rivojlantirishga ham e’tibor qaratildi. Tadqiqot natijalari Ikigai metodidan fizika ta’limida foydalanish **o‘quvchilarning fanlarga qiziqishini oshirish, shaxsiy salohiyatini anglash, kasbiy yo‘nalishini belgilash va fizik bilimlarni real hayot bilan bog‘lash** uchun samarali pedagogik yondashuv ekanligini ko‘rsatdi. Mazkur metodning asosiy ilmiy-amaliy yangiligi fizik ta’lim mazmunini o‘quvchining **qiziqishi, qobiliyati, jamiyat ehtiyoji va kasbiy istiqboli** bilan tizimli ravishda integratsiyalashdan iborat.

XULOSA: Ikigai metodini fizika ta’limiga integratsiyalash o‘quvchilarning fanlarga bo‘lgan qiziqishini oshirish, individual qobiliyatlarini aniqlash va kelajakdagi kasbiy yo‘nalishini ongli belgilashga xizmat qiladi. **“Ishtiyoq – Hunar – Missiya – Kasb”** komponentlarining o‘zaro uyg‘unligi fizik bilimlarni real hayot, jamiyat ehtiyojlari va kasbiy faoliyat bilan bog‘lash imkonini beradi. Mazkur yondashuv o‘quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash, o‘z imkoniyatlarini baholash, hamkorlik qilish hamda kelajak maqsadlarini rejalashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikka asoslangan xavfsiz va qo‘llab-quvvatlovchi ta’lim muhitini shakllantirishga yordam beradi. Shu sababli Ikigai metodidan fizika darslarida foydalanish fan ta’limini shaxsiy rivojlanish va kasbiy yo‘naltirish bilan uyg‘unlashtiruvchi innovatsion pedagogik yondashuv sifatida tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. García, H., & Miralles, F. (2017). Ikigai: The Japanese Secret to a Long and Happy Life. London: Hutchinson.
2. Mogi, K. (2017). The Little Book of Ikigai: The Secret to Making Your Life Worth Living. London: Quercus.
3. Korthagen, F. A. J. (2017). Inconvenient truths about teacher learning: Towards professional development 3.0. Teachers and Teaching: Theory and Practice, 23(4), 387–405.
4. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11(4), 227–268.
5. Bandura, A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York: W. H. Freeman.
6. Hattie, J. (2009). Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. London: Routledge.
7. UNESCO. (2017). Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO.
8. UNESCO. (2021). Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO.
9. OECD. (2019). OECD Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. Paris: OECD.
10. O‘zbekiston Respublikasi. (2020). Ta’lim to‘g‘risidagi Qonun. O‘RQ-637-son, 23-sentabr 2020-yil.